

Nederland in het Interbellum 1918-1940

“Wat komt u hier doen? Wie bént u eigenlijk?” aldus de kille, met metalen stem gesproken woorden van Generaal Foch, de opperbevelhebber van de intergeallieerde strijdmacht jegens de leider van de Duitse onderhandelingsdelegatie in de morgenlijke uren van de elfde november 1918. Foch richtte die woorden tot de dikke, zwetende, leider van die delegatie, Matthias Erzberger, een katholiek, die algemeen veracht werd door de leden van de Duitse Generale Staf wegens zijn politieke opportunisme en zijn blinde ambitie.

Erzberger had al sedert begin 1917 gepleit voor een compromisvrede op basis van voorstellen van Paus Benedictus XV. De Duitsers zouden veel bezette gebieden stomweg moeten teruggeven aan de oorspronkelijke staten en ze zouden zelfs een katholiek Polen moeten accepteren aan hun oostgrenzen. Maar ze zouden geen schadeloosstellingen of onafzienbare herstelverplichtingen op zich hoeven te nemen. En hun regeringsleiders en militaire opperbevelhebbers zouden niet terecht hoeven te staan voor deelneming aan een agressie-oorlog. Voor de Duitse generaals waren deze voorstellen hoog- en landverraad. Daarom was Erzberger hogelijk verrast toen de militaire dictator van Duitsland, kwartier-meester-generaal Erich Ludendorff voorstelde dat Erzberger de wapenstilstandsdelegatie zou gaan leiden voor Keizerlijk Duitsland.

Erzberger wist niet wat hij hoorde. Uren was zijn delegatiekolonne stapvoets per auto geleid door het troosteloze maanlandschap naar Compiègne. De streek was door eerdere veldslagen volledig verwoest en lijken lagen nog kris-kras over de bekraterde velden.

Berlijn had hem bericht dat de Franse generalissimo bereid was hem te ontvangen voor wapenstilstandsbesprekingen. En nu deze barse ontvangst. De generaal Foch bleef oorverdovend zwijgen, de kleine Duitse dikkerd stuurs aanstarend.

Wat Erzberger niet wist, niet kon weten, was dat Foch in totale onzekerheid verkeerde over de samenstelling van de Duitse delegatie en twijfelde over de bevoegdheid ervan om bindend te tekenen. Foch had een afschrift gekregen van een telegram van de Duitse Rijksregering. Daarin werd bericht dat de afvaardiging onderweg was. De ondertekening luidde: "Reichskanzler SCHLUSS". Foch verwachtte dus op het hoogste regeringsniveau afspraken te maken met een nieuwe Duitse Kanselier, luisterend naar de naam "Schluss". Daar had Foch nog nooit van gehoord. Maar in Duitsland was een revolutie gaande. De ene kanselier volgde daar kennelijk de andere struikelend op. De laatste naam van een Duitse kanselier was die van een Prinz Max van Baden, dat wist Foch zeker, die kende hij nog van onderhandelingen met het Duitse Rode Kruis.

Maar dat Duitse kereltje, dat met moeite zijn astrakan-kraag neersloeg, biechtte slissend op dat hij "Matthias Erzberger" heette en gemachtigd was door ene Ebert om zijn paraaf te zetten. Het duurde lang voordat Erzberger Foch ervan overtuigd had dat met "SCHLUSS" bedoeld werd: STOP. Einde bericht. Daarom kon de wapenstilstand niet precies om elf uur in de ochtend intreden. Al was dat afgesproken. Het werd, naar verluidt, elf minuten over elf. Van de elfde maand. De gekken-datum, waarop de provincies in de Nederlanden en het Rijnland hun carnavaleske "Raad van Elf" plegen te kiezen. Erzberger legde wel zijn beduimelde en verfrommelde geloofsbrieven over, maar Foch kende geen Duits en Erzberger geen Frans. De Duitse militaire attaché, Generaal Von Wintersberger, kende beide talen vloeiend, maar had van de

Generale Staf het congé gekregen de kaken stijf op elkaar te houden. Erzberger moest de zondebok worden. En dat werd hij. Het eerste misverstand met dramatische gevolgen. Karakteristiek voor een cascade van misverstanden, tekenend voor de wapenstilstand zelf en het monster dat zij baarde: het Vredesverdrag van Versailles, dat heel Europa desoriënteerde en de opmaat werd voor de Tweede Wereldoorlog.

Nederlands positie in deze wereldkrijg

Wat was de specifieke positie van Nederland in dat drama? Mocht het bij de onderhandelingen aanzitten en mee onderhandelen? En zo niet, had het dan toch invloed? En hoe dan en waarom? Speelde de reputatie van Den Haag als stad van vrede en recht daarbij nog een rol? Die renommee had de stad al, nadat de Eerste Vredesconferentie van 1899 daar was afgewikkeld. Waarom kwam de Volkenbond in die stad niet te zetelen? Was dat niet voor de hand liggend, nu Den Haag al de aanzet had gegeven tot een codificatie van het humanitair recht in oorlogssituaties? Waarom kon Nederland die lijn niet doorzetten? En in hoeverre werkt die breuk dóór in het huidige volkerenrecht, waarbij Den Haag wel de rechtspraak faciliteert, terwijl Nederland daarbij zo min mogelijk partij beoogt te zijn?

De cursus in 2022

Op deze vragen gaat deze semestercursus in. In vier colleges van twee uur op donderdagmiddag in de Culturele Ruimte van de Centrale Gemeentelijke Bibliotheek in Den Haag aan het Spui. Parkeren vlakbij is mogelijk. Inlichtingen kunnen over deze locatie

worden gekregen bij de Volksuniversiteit Den Haag via haar site en het secretariaat. Zie: www.volksuniversiteitdenhaag.nl

Steeds wordt, indien mogelijk, aangehaakt bij de actualiteit. Het is dus een historiografische en politieke cursus. De colleges zijn steeds, zelfstandige, afgeronde voordrachten. Men kan er dus gemakkelijk een overslaan of zelfs twee of drie colleges uitpikken, die de topica bevatten waarover men altijd iets méér heeft willen weten. Kort tevoren wordt een paper digitaal uitgereikt met de collegesamenvatting. De inhoudsopgave daarvan geeft de narrativiteitslijn, de verhaalstructuur, van de voordrachten weer. De samenvatting wordt ook als geïllustreerde gedrukte syllabus door de Volksuniversiteit ter beschikking gesteld. De voordrachten worden steeds begeleid door een powerpointpresentatie. Die beoogt het betoog illustratief te ondersteunen via beeldmateriaal. Na afloop wordt aan de deelnemers desgevraagd een certificaat uitgereikt.

De colleges worden gegeven door Prof Mr Dr G.A.M.Strijards. Hij nam deel aan de conferenties van de Verenigde Naties over de codificaties van het humanitaire recht, het oorlogsstrafrecht, de onderhandelingen over de oprichting van internationale straftribunalen in Den Haag en doceert internationaal institutioneel recht, internationaal strafrecht en volkerenstrafrecht. Tevens heeft hij ruime rechterlijke ervaring op deze terreinen.